

نقش ورزش در توسعه تعاملات دیپلماتیک ایران و کشورهای عضو سازمان همکاری شانگهای

رحیم زارع^۱ - مهدی شریعتی فیض‌آبادی^{۲*} - مازیار ناظمی^۳

۱. استادیار گروه مدیریت گردشگری، دانشکده مدیریت و حسابداری، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران. ۲. استادیار گروه تربیت‌بدنی، دانشگاه ملی مهارت، استان تهران، ایران. ۳. استادیار دانشگاه جامع علمی کاربردی، استان تهران، ایران (تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۷/۲۴، تاریخ تصویب: ۱۴۰۲/۰۹/۲۰)

چکیده

ورزش جهان امروز متأثر از مؤلفه‌ها و مفاهیم متنوع و متعددی است که اقتصادسیاسی بزرگ‌ترین نقش را در شکل‌گیری تعاملات و تبادلات ورزشی کشورهای جهان امروز دارد. معاهدات سیاسی از قبیل پیمان همکاری شانگهای و به رسمیت شناخته شدن ایران در این پیمان همکاری فرصتی است تا ورزش ایران از این بستر برای توسعه خود استفاده نماید. لذا پژوهش حاضر به دنبال بررسی جایگاه ورزش در توسعه تعاملات دیپلماتیک ایران با کشورهای عضو پیمان همکاری شانگهای بود. پژوهش حاضر به لحاظ هدف کاربردی و به لحاظ نحوه گردآوری داده‌ها کیفی که با انجام مصاحبه با ۱۴ متخصص حوزه علوم سیاسی و ورزش و مطالعه متون مختلف از جمله مقالات، کتب و وب سایت مرتبط با ورزش کشورهای عضو پیمان همکاری شانگهای صورت گرفت. یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد از میان ۲۴ مفهوم یک مفهوم به‌عنوان شاخص بسیار کم‌اهمیت ۲۳ مفهوم مهم و بسیار مهم شناخته شدند؛ چهار مؤلفه اقتصادی (۴/۴۱)، ورزشی (۴/۲۴)، سیاسی (۴/۱۱) و فرهنگی (۴/۰۹) به ترتیب مهمترین مفاهیم اثرگذار از دیدگاه خبرگان مورد مطالعه بر دیپلماسی ورزشی ایران و کشورهای شانگهای بودند؛ مضافاً دو کشور روسیه و چین بهترین فرصت برای توسعه تعاملات دیپلماتیک ورزشی با جمهوری اسلامی ایران بودند؛ ورزش جمهوری اسلامی ایران در سال‌های اخیر از حوادث سیاسی مختلفی متأثر شده‌است که پیمان همکاری شانگهای و توسعه تعاملات ورزشی با کشورهای رسمی عضو این پیمان می‌تواند اثرات مثبتی در تقویت ورزش قهرمانی ایران داشته باشد.

واژه‌های کلیدی

دیپلماسی ورزشی، پیمان شانگهای، قدرت نرم.

مقدمه

به‌ویژه چین و روسیه است و شانگهای در حال تبدیل به قطب قدرت جدیدی است که در نظر دارد از شکل‌گیری هژمون جهانی آمریکا جلوگیری کند. این سیاست‌های قدرت‌های مطرح سازمان همکاری شانگهای بازی تکامل ایران را برای مقابله با آمریکا و عضویت دائم در این پیمان ترغیب کرد. ایران از جمله کشورهایی بود که به سبب هم‌جواری منطقه‌ای توانسته تحت تأثیر پیامدهای شکل‌گیری این سازمان قرار گیرد و اعلام کرد خواهان عضویت در این سازمان بوده و بالاخره موفق شد در سال ۲۰۰۵ به عضویت ناظر در این سازمان درآید؛ این کشور در نهایت در سپتامبر ۲۰۲۲ به عضویت کشورهای دائم این پیمان درآمد (۱).

در کنار کارکردهای سیاسی پیمان شانگهای، این دستاورد سیاسی می‌تواند فرصتی مناسب برای توسعه تعاملات ورزشی میان ایران با کشورهای عضو این پیمان باشد؛ کشورهای از قبیل چین و روسیه در درجه اول و در ادامه بلاروس و قزاقستان می‌توانند مقاصد دیپلماتیک مناسبی برای توسعه دیپلماسی ورزشی ایران باشند. در این میان اگر به تعریف جامعه جهانی به‌خوبی دقت نماییم "گروهی از دولت‌ها با منافع و ارزش‌های مشترک" (۴) پر واضح است که ورزش بزرگ‌ترین ارزش مشترک جوامع امروز سبب شد تا فارغ از هر گونه رنگ قومی و نژادی، تحقق دهکده‌ای به واقع جهانی با شتابی روزافزون صورت گیرد (۵).

ورزش نمونه مطالعاتی مهمی برای جامعه جهانی امروز به‌شمار می‌رود. از یک سوء نقش آن در تحکیم روابط میان کشورها و از سوی دیگر نقش ابزاری این پدیده در جهت سنجش و مقایسه کشورها با یکدیگر باعث شده تا امروزه پژوهشگران از ورزش به‌عنوان مؤلفه‌های جدانشدنی از تمامی ارتباطات و تعاملات سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشورهای مختلف جهان یاد کنند (۶).

سازمان همکاری‌های شانگهای یکی از سازمان‌های نوظهور منطقه‌ای می‌باشد که به‌رغم عمر کوتاه خود رشد قابل توجهی داشته است. مذاکرات پنج کشور چین، روسیه، تاجیکستان، قزاقستان و قرقیزستان در آوریل ۱۹۹۶ در شهر شانگهای، به انعقاد موافقت‌نامه ای با عنوان "موافقت‌نامه اعتمادسازی در زمینه نیروهای نظامی در مناطق مرزی" منجر شد که به پیمان شانگهای یا "شانگهای پنج" معروف گردید (۱). جلسات بعدی اعضای شانگهای پنج در سال‌های بعد نیز ادامه یافت تا اینکه در پنجمین جلسه در پانزدهم ژوئن ۲۰۰۱، اعضا به تأسیس سازمان همکاری شانگهای تصمیم گرفتند. راه اندازی این سازمان در واقع نویددهنده اولین منطقه‌گرایی بود که از دید بسیاری از محققان، برای مقابله با تهدیدهای امنیتی غیر سنتی در جهان پساجنگ سرد شکل می‌گرفت. هدف اصلی این سازمان همان‌گونه که در منشور آن بیان شده، مبارزه با سه موضوع تروریسم، جدایی طلبی و افراط‌گرایی بود (۲).

در نظام کنونی بین‌الملل تقابل با ابر قدرت جهانی آمریکا مهمترین معضل جمهوری اسلامی ایران است؛ بر اساس آموزه‌های نظریه‌های ساختاری روابط بین‌الملل، هیچ کشوری نمی‌تواند در نظام بین‌الملل دو قطبی به مخالفت با دو ابر قدرت و در نظام تک قطبی به مخالفت با تک ابر قدرت بپردازد مگر اینکه تصمیم بگیرد خود را منزوی کند (۳). همکاری‌های فزاینده چین و روسیه و تمایل آنها به مقابله با نفوذ آمریکا در آسیای مرکزی ایران را به همکاری بیشتر در این سازمان ترغیب می‌کند تا با بهره‌گیری از این ترس ژئوپولیتیکی دو کشور به اهداف منطقه خود که بر محور تضمین امنیت منطقه استوار شده است نزدیک شود. دور نگه داشتن آمریکا در آسیای مرکزی و شکل‌گیری نظام بین‌المللی چند قطبی، از اهداف اصلی اعضای شانگهای

بازیگران سازمانی، ۲) زمینه سازمانی و ۳) زمینه ملی را در همگرایی حاکمیتی ورزش هندوستان مؤثر می‌دانند (۱۱). الکسیوا^۶ (۲۰۱۴) معتقد است بازی‌های المپیک زمستانی ۲۰۱۴ توانسته تجربه ناموفق این کشور در برگزاری المپیک ۱۹۸۰ مسکو از ذهن جهانیان پاک و آنها را با روسیه جدید آشنا نماید (۱۲). استولیاریوف و رودیچنکوف^۷ (۲۰۱۷) در فصلی از کتاب آموزش المپیک به بررسی نحوه آموزش و مدال‌آوری روس‌ها در رویداد المپیک پرداختند و ضمن توصیف عظمت و بزرگی ویژگی‌های جمعیت شناختی روسیه از قبیل جمعیت ۱۴۴ میلیونی در کنار بیش از ۶۰ هزار مدرسه در این کشور از جمله فرصت‌های بی‌نظیر توسعه فعالیت بدنی گزارش که در تمامی مدارس سه گانه ابتدایی (سطح ۱ تا ۴)، راهنمایی (سطح ۵ تا ۹) و متوسطه (۱۰ تا ۱۱) کلاس‌های تربیت‌بدنی و زبان خارجه با دو یا چند معلم برگزار می‌گردد (۱۳). استاپنکو^۸ (۲۰۱۰) در مقاله‌ای به بررسی برندینگ ملی روسیه از طریق بازی‌های المپیک ۲۰۱۴ سوچی پرداخته است و معتقد است معرفی به عنوان شهری در جنوب روسیه برای بازی‌های المپیک بخش از پروژه بین‌المللی پرستیژ این کشور است؛ به‌علاوه میزبانی این شهر پس از تحریم المپیک ۱۹۸۰ مسکو توسط جامعه جهانی این رویداد فرصتی برای بازگشت روسیه و تقویت تصویر جهانی خود است (۱۴). چا^۹ (۲۰۱۳) نیز در پژوهشی ضمن بررسی ورزش در شرق آسیا به تحلیل تعاملات دیپلماتیک ورزشی سه کشور کره، چین و روسیه ضمن مروری کوتاه به بازی‌های المپیک ۲۰۰۸ پکن به نقش بازی‌های آسیایی در از میان بردن مرزهای ایجاد شده در دوران پایانی جنگ سرد در آسیا اشاره می‌کند. وی در

اکولاوا و گویررو^۱ (۲۰۲۲) با بررسی بلاروس و جایگاه ورزش در دگرگونی اقتصادی سیاسی این کشور، معتقد است ورزش در بلاروس به‌صورت کاملاً متمرکز و به‌دلیل ترسیم هویت فرهنگی، خاص دنبال می‌شود. از دید این نویسندگان ورزش به‌عنوان خرد مؤلفه ژئوپولیتیک نمادی برای ساخت ملی بلاروس است (۷). مولر و جفنی^۲ (۲۰۱۸) به تحلیل تأثیرات برگزاری جام جهانی فوتبال و بازی‌های المپیک از سال ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۶ پرداخته و توسعه شهرها / کشورهای میزبان شش رویداد المپیک زمستانی و نکور (۲۰۱۰)، لندن (۲۰۱۲)، سوشی (۲۰۱۴) و ریو (۲۰۱۶) و جام جهانی آفریقا (۲۰۱۰) در کنار نوع حکومت و دموکرات بودن آنها را موجبات رشد و توسعه بیشتر شهرها و کشورها در ضمن میزبانی مسابقات ورزشی می‌دانند (۸)؛ اندرسون و همکاران^۳ (۲۰۲۱) در مطالعه تطبیقی به بررسی اثرات میزبانی سه رویداد جام جهانی ۲۰۲۲ قطر ۲۰۱۸ روسیه و قهرمانی ۲۰۱۶ فوتبال اروپا بر تصویر مقصد پرداخت؛ وی معتقد است به‌جز قطر که چالش‌هایی را برای حضور شهروندان سوئدی در جام جهانی به وجود آورده‌است، سایر میزبانان توانسته‌اند خود را به‌عنوان یک مقصد گردشگری معرفی نمایند (۹). آرنولد^۴ (۲۰۲۱) در فصلی از کتاب روسیه و جام جهانی ۲۰۱۸ به بررسی ورزش و قدرت نرم ملی در روسیه پرداخته و اهمیت ورزش در تغییرات اجتماعی این کشور را از مهمترین دلیل تصمیم‌گیران سیاسی روسیه در به آغوش کشیدن میزبان رویدادهای بزرگ ورزشی می‌داند (۱۰). مک لید، شیلبری و زیمرس^۵ (۲۰۲۰) نیز با مطالعه ورزش هندوستان با در نظر گرفتن چهار اصل شفافیت، آزادی، مسئولیت اجتماعی و حسابگری به‌عنوان ارکان حاکمیت ورزش غرب و سه سطح (۱)

6. Alekseyeva
7. Stolyarov & Rodichenko
8. Ostapenko
9. Cha

1. Akulava & Guerrero
2. Müller & Gaffney
3. Anderson & et al
4. Arnold
5. Mc Leod, Shilbury & Zeimers

این مطالعه موردی ورزش را به‌عنوان ابزاری تقویتی برای توسعه تعاملات بین‌الملل می‌نامند (۱۵).

پژوهش‌های داخلی مختلفی پیرامون تعاملات سیاسی ایران و کشورهای شانگهای به رشته تحریر درآمده است که در این میان ورزش حلقه مفقوده این ادبیات‌سازی است؛ صفری و رادگودرزی (۱۴۰۰) در پژوهشی به بررسی همکاری‌های چین و روسیه و تحلیل از نظر تئوری انتقال قدرت پرداخته و معتقد است نظم بین‌المللی لیبرال ایجاد شده توسط آمریکا پس از جنگ جهانی دوم با فروپاشی شوروی در ۱۹۹۱ تقویت گردید؛ به‌دنبال حضور قدرت‌های نوظهور در جامعه جهانی از جمله چین و حمایت آنها از روسیه بار دیگر روسیه تهدیدی برای هژمون ایالات متحده در قرن جدید به حساب می‌آید (۲). جمشیدی و همکاران (۱۳۹۹) معتقدند از آنجا که آسیای مرکزی دارای پیوستگی ژئوپولیتیکی با ایران است لذا رقابت ناتو و شانگهای، منافع ملی ایران را متأثر از خود ساخته است که در این صورت ایران با اتخاذ راهبرد مناسب در قالب بازنگری و بازتعریف محیط امنیتی در راستای حفاظت از منافع ملی خود عمل کرده است (۱۶). رسولی‌نژاد و صبری (۱۳۹۸) نیز معتقدند ایران به‌شکل سریع و متمرکز به رویکردهای هم‌گرایانه منطقه نیاز دارد؛ مضافاً در دهه‌های اخیر به‌دلیل عواملی از قبیل تحریم‌ها، کاهش روند جهانی شدن ایران به وقوع پیوسته و از این رو ضرورت تمرکز بر توسعه تجارت خارجی با کشورهای دیگر بیش از پیش ضروری است؛ لذا ارجحیت بیشتری نسبت به سازمان همکاری شانگهای دارد (۱۷). برزگر (۱۳۸۸) در پژوهشی با عنوان منطقه‌گرایی در سیاست خارجی ایران بیان می‌کند که جمهوری اسلامی ایران با باز تعریف مؤلفه‌های قدرت ملی در منطقه استراتژیک سیاسی امنیتی می‌تواند به تقابل با قدرت‌های

فرا منطقه‌ای از جمله آمریکا بپردازد و از آن طریق روند تصویب فرصت‌های اقتصادی و توسعه پایدار را به جریان می‌اندازد (۱۸). نبی‌پور (۲۰۲۲) معتقد است ایران به‌دلیل عدم اعتماد به غرب تلاش کرده است تا با رویکردی جدید به شرق در خط متحدان روسیه و چین قرار گیرد؛ از دیدگاه وی اگر چین یا روسیه بخواهند به‌دنبال توازن با آمریکا در جهان امروز باشند ایران برای آنها گزینه‌ای ایده‌آل است. اگرچه هیچ‌کدام از این کشورها تمایلی برای تقابل با آمریکا به‌واسطه ایران نخواهند داشت (۱۹). کوماماز (۲۰۱۹) ضمن تبیین چگونگی این معاهده چهار سطح ارتباطی روسیه از عضویت در این پیمان را شامل ۱) ارتباط با آسیای مرکزی ۲) ارتباط روسی چینی ۳) ارتباط با غرب و به‌طور خاص آمریکا ۴) ارتباط با جهان سیاست را از جمله دلایل حضور روسیه در این پیمان می‌داند؛ وی علل حضور چهار کشور آسیای مرکزی در این پیمان را نیاز امنیتی آنان پس از استقلال از شوروی سابق می‌داند (۲۰). گالا (۲۰۱۷) معتقد است از آنجا که ناتو به‌عنوان یک پیمان امنیتی نظامی کارکردی نظامی دارد و سازمان همکاری شانگهای متمرکز بر تجارت و اقتصاد است و مقایسه آنها با هم می‌تواند همراه‌کننده باشد لاجرم از تضاد ژئوپلیتیک و رقابت سازمان همکاری شانگهای در آسیای مرکزی منافع ملی ایران در ۴ بعد سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی تحت تأثیر قرار خواهد گرفت (۲۱). گریس (۲۰۱۸) در یادداشتی معتقد است دلایل حضور چین در شانگهای علاوه بر تفاهم با پنج کشور دیگر (شانگهای پنج) در راستای تقابل با نظام تک قطبی جهان و مبارزه با سه شیطان تروریسم، افراطی‌گری و جدایی طلبی است (۲۲).

صرف‌نظر از پیشینه تاریخی ورزش در گسترش صلح و جلوگیری از دشمنی‌های میان کشورها، ورزش و ظرفیت

(۲۷). شریعتی و همکاران (۱۳۹۸) نیز معتقدند کشورهای دارای اقتصاد نوظهور (برزیل، روسیه، هند و چین) با ارائه برنامه‌های جامع و در قالب استفاده از ورزشکاران، مربیان، داوران و حتی ورزش دانشجویان به دنبال تحقق اهداف کلان سیاسی خود در بستر ورزش هستند (۲۸). احمدی پور و همکاران (۱۳۹۲) در پژوهشی تقویت ملی‌گرایی، تقویت حس قلمروخواهی، توسعه جهانی شدن، تقویت هویت‌های دیگر ملی را در کنار بروز ژست‌های ژئوپولیتیک، انزوای ژئوپولیتیک، ارتقای منزلت ژئوپولیتیک، رواج فعالیت‌های تروریستی، تقویت همگرایی و تضعیف واگرایی را از مهمترین کارکردهای ورزش نامید (۲۹). چن و همکاران^۱ (۲۰۲۱) نیز در مقاله‌ای به بررسی تغییرات سیاست ورزشی تحت رهبری المپیک در چین پرداخته که توسط بازی‌های المپیک تابستانی ۲۰۰۸ و بازی‌های المپیک زمستانی ۲۰۲۲ آغاز شده است (۳۰). مورای^۲ (۲۰۱۳)، کشورهای بریکس را که دارای رشد اقتصادی سریع در حد فاصل دهه دوم هزاره جدید است را به‌عنوان میزبانان برای استفاده از رویدادهای ورزشی برای شکوفایی و توسعه هرچه بیشتر اقتصاد خود استفاده نمایند این چنین معرفی می‌نماید؛ به‌عنوان نمونه (۳۱):

سال ۲۰۰۸ = چین میزبان بازی‌های المپیک تابستانی بود.

سال ۲۰۱۰ = هند میزبان بازی‌های کشورهای مشترک المنافع بود.

سال ۲۰۱۴ = روسیه میزبان بازی‌های المپیک زمستانی بود.

سال ۲۰۱۴ = برزیل میزبان جام جهانی فوتبال بود.

سال ۲۰۱۶ = برزیل میزبان المپیک تابستانی بود.

های مختلف جهانی‌اش ابزار قدرتمندی است که دولت‌ها می‌توانند به‌صورت گسترده از آن برای پیشبرد خواسته‌ها و منافع ملی خود استفاده کنند و از ظرفیت‌های پیدا و پنهان آن سود ببرند (۲۳). کارکردهای بین‌المللی ورزشی به‌ویژه رویدادهای ورزشی بزرگ بین‌المللی همچون جام‌های جهانی یا بازی‌های المپیک که ضریب نفوذ جهانی دارد و باعث افزایش قدرت، ثروت و منزلت بین‌المللی شده و نمادی از اتحاد و همبستگی تنوعات قومی و فرهنگی و اجتماعی یک کشور در سطح ملی و فراملی را نمایش می‌دهد. تبادلات ورزشی موانع را در سطح بین‌الملل می‌شکند و می‌تواند پل‌های مستحکمی در ارتباط خارجی با دنیا ایجاد کند و گاه توانسته یخ روابط را باز کند. ورزش به‌عنوان میدان نمایش احساسات یک جامعه قالب و ابزار مناسبی است که هویت ملی یک ملت را در سطح دنیا بروز می‌دهد (۲۴).

در پژوهش‌های مرتبط با حوزه ورزش و استفاده از این پدیده در تقویت قدرت کشورها و توسعه تعاملات سیاسی آنها نیز عبدی و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهشی به‌عنوان طراحی مدل اعمال قدرت از طریق ورزش سه منبع (۱) رویدادهای ورزشی (۲) سرمایه‌های انسانی ورزش (۳) تولیدکننده‌های ورزشی را به‌عنوان منابع قدرت نرم ورزش گزارش کردند (۲۵). حسینی عسگرآبادی و همکاران (۱۳۹۹) راهبردهای مؤثر ورزش بر دیپلماسی عمومی را در سه حوزه توانمندسازی، شبکه‌های ارتباطی و پیشران عمومی گزارش کرد (۲۶). بخشی چناری و همکاران (۱۳۹۸) در مقاله‌ای با بازنویسی و بازنگری آیین‌نامه‌های اجرایی نهادهای ورزشی و برگزاری جلسات هماهنگی بین وزارت ورزش و وزارت خارجه را به‌عنوان راهکاری برای متولیان اصلی دیپلماسی ورزش در تدوین و اجرای عملیاتی برنامه دیپلماسی ورزشی کشور ایران را پیشنهاد کردند

سال ۲۰۱۸ = روسیه میزبان جام جهانی فوتبال بود.

کینگ و همکاران^۱ (۲۰۱۳) نیز پوشش خبری دو روزنامه "تایمز لندن" و "نیویورک تایمز" را از وضعیت برگزاری بازی‌های المپیک ۲۰۰۸ از ژانویه ۲۰۰۷ تا دسامبر ۲۰۰۸ بررسی کرده‌اند (۳۲). پیگمن و مورای (۲۰۱۴) در پژوهش خود به دنبال ترویج بهترین شیوه مورد پذیرش حکومت‌ها مبنی بر تسهیل و آسان نمودن استفاده از ورزش به عنوان ابزاری دیپلماتیک توسط آنان و کاربرد مؤثر دیپلماسی توسط نهادهای ورزشی بودند (۳۳).

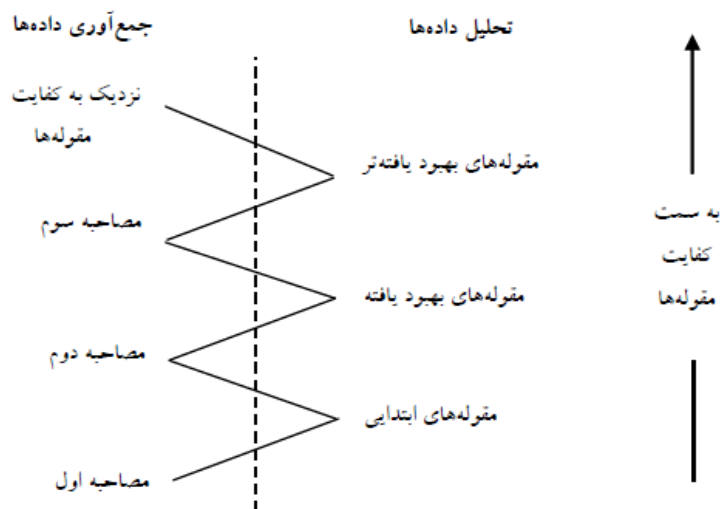
قرار گرفتن ایران در خاورمیانه به عنوان منطقه‌ای که قریب به ۶۰ درصد نفت جهان را تأمین می‌نماید، در کنار ایدئولوژی ملی مذهبی این کشور در مبارزه با ظلم و امپریالیسم جهانی همواره سیاست خارجه ایران را به چالش کشیده است؛ رشد بازیگران غیردولتی در فضای روابط بین الملل و معرفی سفیران هنری، علمی و ورزشی در این صحنه سبب شده است تا تصمیم‌گیران سیاسی تلاش نمایند با استفاده از توان ورزشی ایران (به عنوان نمونه قرار گرفتن بر سکوی دوازدهم بازی‌های المپیک ۲۰۱۲ لندن) به عنوان مسیری پرفایده و کم هزینه قدرت نرم این کشور را در جهان افزایش دهند؛ ورزش به عنوان پلی میان توسعه روابط سیاسی و اقتصادی در بین کشورهای مختلف به ویژه در قالب سیاست منطقه‌گرایی می‌تواند بسیاری از مسائل و مصائب را کمرنگ و حل نماید؛ امروزه کشورهای شاخص پیمان شانگهای و در رأس آن روسیه و چین از فضای ورزشی بهره‌های سیاسی متعدد و متنوع برده‌اند؛ به طور نمونه تعدد و تنوع میزبانی‌های مختلف توسط چینی‌ها و روس‌ها در دو دهه اخیر از جمله میزبانی بازی‌های المپیک ۲۰۰۸ پکن، میزبانی بازی‌های المپیک زمستانی ۲۰۲۲ پکن، میزبانی جام جهانی فوتبال در سال ۲۰۱۸ در

روسیه و میزبانی بازی‌های آسیایی ۲۰۱۰ در چین خود گواهی است بر این مدعا که این دو کشور پیشرو در عرصه سیاسی جهان توانستند به خوبی از ورزش برای توسعه و در نهایت پایداری اقتصاد نوظهور خود استفاده نمایند. در این میان ایران به عنوان قدرت سیاسی غرب آسیا و منطقه خاورمیانه می‌تواند از ورزش به عنوان اهرمی برای حفظ و توسعه تعاملات اقتصاد سیاسی خود در چارچوب پیمان شانگهای بهره برد. با مطالعه دقیق دستاوردهای ورزشی کشورهای عضو پیمان شانگهای به خوبی می‌توان دریافت این معاهده اقتصادی سیاسی می‌تواند فرصت‌های ورزشی کم نظیری را برای ورزشکاران ایرانی به ویژه در بعد قهرمانی فراهم آورد. لذا پژوهش حاضر تلاش دارد تا با مطالعه‌ای کتابخانه‌ای به این سؤال پاسخ دهد که جایگاه ورزش در تقویت تعاملات دیپلماتیک ایران با کشورهای حوزه پیمان شانگهای چگونه است؟

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر به لحاظ هدف کاربردی و به لحاظ نحوه گردآوری داده‌ها کیفی (پارادایم تفسیر گرایی) بود. نمونه مطالعاتی پژوهش حاضر به شکل هدفمند (گلوله‌برفی) انتخاب گردید؛ در این راهبرد نمونه‌گیری هدف استخراج تم‌ها و مقولات محوری است که مجموعه ایده‌آلی از تنوع را در بر می‌گیرد. یکی از دلایل استفاده از این روش به این دلیل است که کسی مدعی نشود محقق انواع خاصی از موارد را در نظر نگرفته است (۳۴). برای برآورد حجم نمونه فرایند نمونه‌گیری تا نقطه‌ای ادامه می‌یابد که اشباع نظری حاصل شود. بدین معناست که با انتخاب زیگزاگی مصاحبه شونده‌گان و سپس پیاده‌سازی و تحلیل بلافاصله آن‌ها این فرایند آن قدر تکرار می‌شود که یافته جدیدی به طبقات

پیشین اضافه نشود. لذا پژوهش حاضر پس از ۱۴ مصاحبه به اشباع نظری رسید که همین تعداد به عنوان نمونه مطالعاتی مورد استفاده قرار گرفت.

شکل ۱. فرایند حرکت زیگزاگی تا رسیدن به کفایت در نمونه‌گیری کیفی

مقوله‌ها و تم‌ها و ۵) نسخ‌شناسی: در آخرین گام تحلیل، پژوهشگر الگوها را دسته‌بندی کرده و بر حسب تفاوت‌ها و شباهت‌ها آنها را سنخ‌بندی می‌کند. شیوه انجام تحلیل داده‌ها در این پژوهش بدین گونه بود که پس آماده‌سازی و خوانش متن مقالات منتخب، مفاهیم کلیدی به تفکیک هر مقاله احصاء شد. سپس مفاهیم کلیدی بر حسب وجوه اشتراک و افتراق به یک سطح بالاتر، در قالب زیر مقوله‌های ثانویه دسته‌بندی شدند. در گام بعدی، زیرمقوله‌های ثانویه نیز بر اساس شباهت‌ها و تفاوت‌ها در مجموعه زیر مؤلفه‌های فرعی اولیه جای گرفتند. سپس دیاگرام مفهومی یافته‌ها ترسیم شد.

در پژوهش کیفی معیار اعتبار معادل روایی درونی در پژوهش کمی است. در این پژوهش برای اعتباربخشی به یافته‌ها از دو راهبرد استفاده شده است. نخست، بازبینی

در تحلیل متون از روش تحلیل تماتیک استفاده شده است؛ تحلیل تماتیک (TA) (به‌طور خاص از راهبرد استربرگ) یک روش برای تحلیل داده‌های کیفی و یکی از روش‌هایی است که بر شناسایی الگوی معنای در یک مجموعه داده تمرکز دارد. این تحلیل، فرایند شناسایی الگوها یا تم‌ها در بطن داده‌های کیفی است. فراگرد پنج مرحله‌ای آن شامل؛ ۱) مدیریت داده‌ها؛ ۲) تنظیم و سازمان‌دهی مقاله‌گزینش شده و آماده‌سازی آن‌ها جهت انجام آغاز تحلیل است؛ ۳) درگیری داده‌ها؛ در این مرحله مقدمات تحلیل داده‌ها با انجام یک دور کدگذاری‌ها فراهم می‌شود، مستلزم توجه به موارد متعددی شامل، کدگذاری باز، توسعه تم‌ها، کدبندی متمرکز می‌باشد؛ ۴) ترسیم داده‌ها؛ در این مرحله مقوله‌ها، تم‌ها و الگوهای یافته شده در قالب نقشه داده‌ای^۵ و دیاگرام مفهومی^۶ به تصویر کشیده می‌شود؛ ۵) توسعه تحلیل: آغاز و توسعه تحلیل‌ها مبتنی بر

4. Data display
5. Data map
6. Conceptual framework

1. Thematic Analysis
2. Sterberg
3. Engagement

یافته‌ها

جدول زیر نشان‌دهنده ویژگی‌های جمعیت‌شناختی نمونه مطالعاتی است؛ طبق این جدول اعضای گروه خبرگان دلفی شامل ۱۴ نفر در دو گروه اعضای هیئت علمی علوم ورزشی و علوم سیاسی / روابط بین‌الملل صاحب اثر (کتاب، مقاله، یادداشت، مصاحبه) در حوزه ورزش و علوم سیاسی بودند؛ سایر یافته‌ها در جدول ۱ آمده است:

توسط همکار پژوهشی در این مرحله یافته‌های پژوهش در اختیار محقق دیگر و همکار پژوهش قرار گرفت. سپس از بازبینی و انجام اصلاحات، بازبینی در کدها، تم‌های فرعی اولیه و ثانویه انجام شد. این راهبرد تأکید بر اجماع همکاران پژوهش برای رسیدن به اعتبار در داده‌ها دارد. در مرحله دوم از راهبرد بازبینی همتایان استفاده شد. در این مرحله یافته‌ها در اختیار محققان بی‌طرف خارج از تیم پژوهش قرار گرفت که تجربه انجام پژوهش‌های کیفی را دارند. لیکن با اعمال نظرات اعتبار به داده‌ها افزایش یابد.

جدول ۱. نتایج جمعیت‌شناختی نمونه مطالعاتی

شاخص	وضعیت	تعداد	درصد	شاخص	وضعیت	تعداد	درصد
وضعیت شغلی	امور بین‌الملل	۶	۴۲/۸	وضعیت سنی	۳۰ تا ۴۰	۲	۱۴/۲
	علوم ورزشی	۸	۵۷/۱		۴۰ تا ۵۰	۳	۲۱/۴
وضعیت تحصیلی	دکتری	۱۱	۷۸/۵	۵۰ تا ۶۰	۶	۴۲/۸	
	کارشناسی‌ارشد	۳	۲۱/۴	۶۰ به بالا	۳	۲۱/۴	
کارشناسی	۰	۰	مجموع	۱۴	۱۰۰	۱۰۰	

اول به‌همراه پرسش‌نامه در اختیار خبرگان قرار گرفت؛ بر اساس نظر خبرگان در دور دوم هیچ شاخصی کم‌اهمیت نبود و بقیه شاخص‌ها (۳۱) به‌عنوان عوامل مهم و بسیار مهم ورزش در تقویت تعاملات دیپلماتیک با کشورهای شانگهای شناخته شدند.

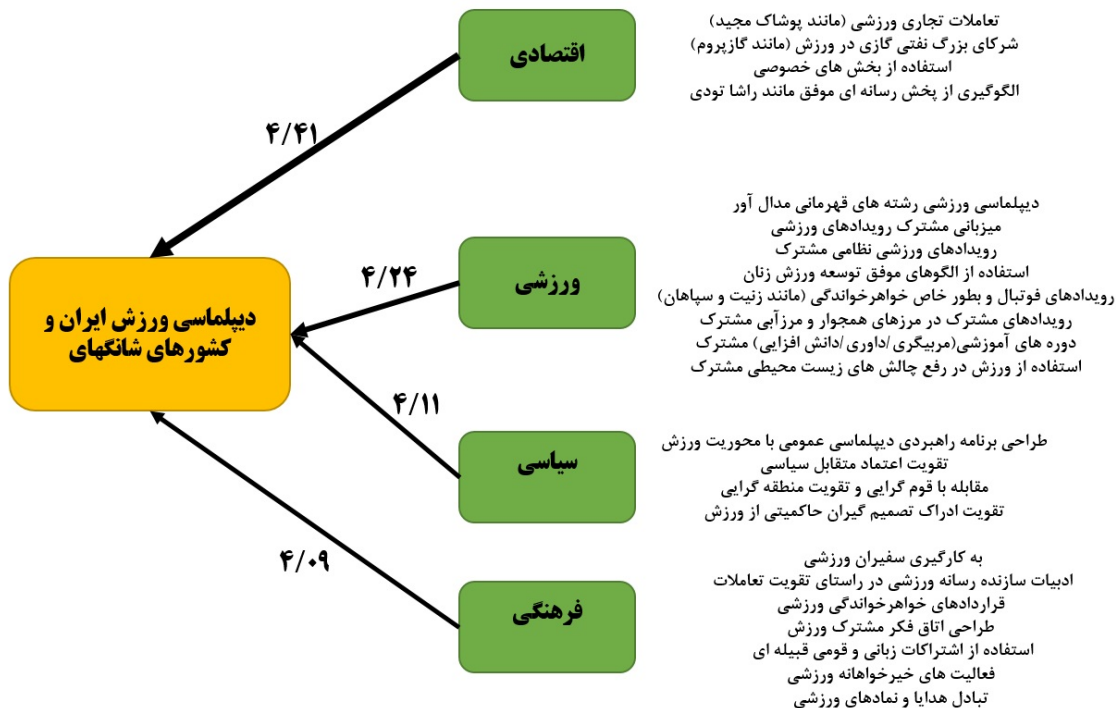
با توجه به روش‌شناسی، در دور اول دلفی از میان ۲۴ مفهوم ۱ مفهوم به‌عنوان شاخص بسیار کم‌اهمیت (استفاده از قدمت کشورها در افتتاحیه رویدادها) و ۲۳ مفهوم مهم و بسیار مهم شناخته شدند. به‌علاوه با توجه به نیمه‌باز بودن پرسش‌نامه، خبرگان کیفیت پرسش‌نامه را مورد تأیید که خود نشانه روایی است. در دور دوم دلفی کلیه نتایج دور

جدول ۲. مفاهیم اثرگذار بر تعاملات ورزش ایران و کشورهای عضو پیمان شانگهای (منبع: نمونه مطالعاتی)

مقوله	مفاهیم (میانگین مجموع)	میانگین دور اول	انحراف معیار	میانگین دور دوم	انحراف معیار	کد مصاحبه شونده‌گان
۴/۱۴ ۴/۱۴ ۴/۱۴ ۴/۱۴	استفاده از الگوهای موفق توسعه ورزش زنان (۴/۴۴)	۴/۳۳	۰/۸۵	۴/۵۵	۰/۷۴	۹،۳،۴
	افزایی آموزشی (مربیگری / داوری / دانش‌های دوره مشترک (۳/۹۷))	۴/۰۳	۰/۶۲	۳/۹۱	۰/۶۰	۲،۹،۳
	جوار و مرز آبی مشترک رویدادهای مشترک در مرزهای هم (۴/۰۴)	۴/۰۳	۰/۷۴	۴/۰۵	۰/۶۴	۲،۷،۱۰
	رویدادهای ورزشی نظامی مشترک (۴/۶۱)	۴/۶۸	۰/۸۰	۴/۵۵	۰/۸۳	۹،۲

۴/۸	۰/۷۱	۳/۸۱	۰/۶۷	۳/۷۷	های زیست محیطی استفاده از ورزش در رفع چالش مشترک (۳/۷۹)	
۶.۸.۳.۸	۰/۶۶	۴/۷۰	۰/۷۴	۴/۸۱	آور (۴/۷۵) های قهرمانی مدال دیپلماسی ورزشی رشته	
۳.۸.۴.۵	۰/۸۱	۴/۲۹	۰/۶۶	۳/۹۶	رویدادهای فوتبال و به طور خاص خواهرخواندگی (مانند زینت و سپاهان) (۴/۱۲)	
۱۰.۱.۲	۰/۶۷	۴/۷۶	۰/۶۹	۴/۶۵	میزبانی مشترک رویدادهای ورزشی (۴/۶۸)	
۹.۵.۳.۴	۰/۶۴	۴/۴۱	۰/۷۳	۴/۳۶	ادبیات سازنده رسانه ورزشی در راستای تقویت تعاملات (۴/۳۸)	
۶.۸.۲	۰/۵۹	۳/۶۳	۰/۷۲	۳/۷۷	تبادل هدایا و نمادهای ورزشی (۳/۷)	
۱۰.۴.۹.۱۰.۸	۰/۶۱	۴/۰۵	۰/۷۶	۴/۰۲	قراردادهای خواهرخواندگی ورزشی (۴/۰۳)	
۲.۱۰.۶.۵	۰/۸۹	۳/۹۵	۰/۸۸	۳/۸۸	های خیرخواهانه ورزشی (۳/۹۱) فعالیت	۴/۹ فرهنگی
۸.۶.۳.۹.۱۰	۰/۸۴	۴/۰۲	۰/۷۰	۴/۰۳	طراحی اتاق فکر مشترک ورزش (۴/۰۲)	
۱۱.۴.۹.۱۰.۸	۰/۷۰	۳/۹۸	۰/۸۴	۳/۸۷	ای (۳/۹۲) استفاده از اشتراکات زبانی و قومی قبیله	
۳.۲	۰/۶۸	۳/۱۶	۰/۶۲	۳/۴۴	استفاده از قدمت کشورها در افتتاحیه رویدادها (۳/۳۰)	
۲.۹.۴.۵.۱۱.۷	۰/۶۹	۴/۵۶	۰/۷۵	۴/۸۱	کارگیری سفیران ورزشی (۴/۶۸) به	
۶.۳.۹.۱۰	۰/۸۱	۳/۹۵	۰/۸۳	۴/۰۰	ای موفق مانند راشا تودی (۳/۹۷) الگوگیری از پخش رسانه	
۵.۴.۸	۰/۸۹	۴/۷۵	۰/۸۸	۴/۵۸	شرکای بزرگ نفتی گازی در ورزش (مانند گازپروم) (۴/۶۶)	۴/۹ اقتصادی
۶.۵.۱۱	۰/۶۲	۴/۵۱	۰/۶۲	۴/۱۴	های خصوصی (۴/۳۲) استفاده از بخش	
۷.۹.۱	۰/۶۲	۴/۶۹	۰/۶۲	۴/۷۳	تعاملات تجاری ورزشی (مانند پوشاک مجید) (۴/۷۱)	
۲.۱.۵	۰/۵۹	۴/۰۹	۰/۶۶	۴/۰۴	تقویت اعتماد متقابل سیاسی (۴/۰۶)	
۳.۷.۱۱	۰/۶۲	۴/۰۶	۰/۵۹	۴/۰۱	گرایی (۴/۰۳) مقابله با قوم گرایی و تقویت منطقه	
۱۰.۶	۰/۷۵	۴/۳۴	۰/۶۵	۴/۴۲	طراحی برنامه راهبردی دیپلماسی عمومی با محوریت ورزش (۴/۳۸)	۱۱/۹ سیاسی
۱.۷.۲	۰/۷۱	۳/۹۷	۰/۷۴	۴/۰۴	گیران حاکمیتی از ورزش (۴/۰) تقویت ادراک تصمیم	

شکل زیر نیز نمایانگر پارادایم مطالعاتی مفاهیم مؤثر بر تعاملات دیپلماتیک ورزشی ایران و کشورهای عضو پیمان همکاری شانگهای است:

شکل ۲. پارادایم مفهیم اثرگذار ورزش بر توسعه تعاملات ورزشی ایران با کشورهای عضو پیمان همکاری شانگهای (منبع: خبرگان مورد مطالعه)

بحث و نتیجه‌گیری

سیاسی جمهوری اسلامی ایران با کشورهای شرقی و به‌طور خاص چین، روسیه و کشورهای مجاور از جمله پاکستان، افغانستان و تاجیکستان، پیمان همکاری شانگهای و عضویت ایران در این پیمان فرصتی برای توسعه تعاملات در قالب دیپلماسی ورزشی است. از این رو نیاز به شناسایی فرصت‌های پیش رو به‌ویژه در بحث توسعه ورزش قهرمانی می‌تواند موجبات کمرنگ‌تر شدن مسائل و مصائب ورزش ایران گردد. بخشی چناری و همکاران (۱۳۹۸) دو دستگاه وزارت ورزش و جوانان در کنار وزارت امور خارجه را متولی اصلی دیپلماسی ورزشی جمهوری اسلامی ایران گزارش که به نظر می‌رسد همکاری بین بخشی میان این وزارت خانه ها در اجرایی نمودن دستاوردهای پژوهش حاضر سازنده باشد.

ورزش امروز جهان متأثر از پدیده‌های خرد و کلان، در اکوسیستمی بزرگ قرار دارد؛ همچنان که از دیرباز ماهیت ورزش موجبات صلح، دوستی و تفاهم میان افراد بوده است، امروزه ورزش کارکردهای متعدد و متنوعی در میان کشورها و ملت‌های جهان دارد. در این میان معاهدات سیاسی- اقتصادی جهان امروز فرصتی مناسب برای تبیین جایگاه ورزش در تسهیل و تسریع تعاملات اقتصادی سیاسی کشورهاست که رویکرد جدید جمهوری اسلامی ایران در گسترش مناسبات سیاسی اقتصادی خود با کشورهای منطقه و تلاش برای هم افزایی در قالب معاهدات سیاسی از جمله پیمان همکاری شانگهای سبب شده‌است تا ورزش این کشور نیز بتواند از این دریچه جدید سیاسی برای توسعه روز افزون خود استفاده نماید؛ به‌واسطه همگرایی

از دید خبرگان مورد مطالعه مفاهیم اقتصادی (۴/۴۱)، صرفاً ورزشی (۴/۲۴)، سیاسی (۴/۱۱) و فرهنگی (۴/۰۹) به ترتیب مهمترین مؤلفه‌های اثرگذار بر دیپلماسی ورزشی ایران و کشورهای عضو پیمان شانگهای بودند. مفاهیم اقتصادی به‌عنوان اولین بعد اثرگذار بر تعاملات ورزشی ایران و کشورهای شانگهای نقش به‌سزایی در ترویج و توسعه فعالیت‌های ورزشی دارند. پر واضح است ورزش و به‌طور خاص "صنعت ورزش" ابزاری کم‌نظیر در پیشبرد اهداف اقتصادی کشورهاست که در میان کشورهای پیمان شانگهای، چین را می‌توان پرچمدار صنعت ورزش در جهان نامید. مضافاً چینی‌ها به‌عنوان ابرقدرت تولید کالا در جهان امروز با خرید بالاترین میزان نفت ایران، بیشترین صادرات اجناس و کالاهای مورد نیاز به ایران را دارند؛ مجموع تجارت ایران و چین در سال ۱۴۰۱ به رقم ۳۰ میلیارد دلار رسید که این رقم معادل حدود ۲۶ درصد کل حجم تجارت خارجی جمهوری اسلامی در این سال بوده است؛ از سوی دیگر چین و هند در میان پنج مقصد اول برای صادرات کالاهای ایرانی بوده‌اند (۳۵) که در این میان نقش صادرات کالاهای ورزشی با کیفیت ایرانی از جمله پوشاک مجید^۱ کمرنگ به نظر می‌رسد. از سوی دیگر، نیروی انسانی ارزان در کنار تولید انبوه و تسخیر بازارهای جهان سبب شده تا چینی‌ها خود را به‌عنوان مهمترین صادرکننده اقلام ورزشی به ایران معرفی که در این میان می‌توان با استفاده از معاهده مذکور و نیازمندی‌های فدراسیون‌های ورزشی جمهوری اسلامی ایران بسیاری از مسائل و مشکلات ورزش کشور در تأمین زیر ساخت‌ها و تجهیزات ورزشی از جمله تفنگ و تیر در رشته تیراندازی، قایق، کف‌پوش‌های استاندارد و غیره را تأمین نمود. گریس (۲۰۱۸) حضور چین در معاهده

یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد کشور ایران در نیم قرن گذشته چالش‌های متعددی را در سیاست خارجه خود تجربه کرده است؛ تا پیش از انقلاب به‌واسطه وابستگی روزافزون به کشورهای غربی و به‌طور خاص ایالات متحده آمریکا تلاش کرد تا با استفاده از مستشاران و الگوهای غربی به توسعه زیرساخت‌های ورزشی بپردازد که نمونه آن را می‌توان در ورزشگاه‌های شیروودی و آزادی شهر تهران دید؛ از دید رسولی‌نژاد و صبری (۱۳۹۸) و نبی‌پور (۲۰۲۲) رویکرد پساانقلابی ایران و پشت کردن به ایالات متحده را مهمترین دلیل این کشور در پیوستن به شانگهای می‌دانند. میزبانی بازی‌های آسیایی ۱۹۷۴ در تهران مهمترین و بزرگ‌ترین رویداد ورزشی بود که ایرانی‌ها برگزار کرده‌اند؛ پس از انقلاب و با دکتترین "نه شرقی نه غربی"، جمهوری اسلامی تلاش کرد تا از ورزش به‌عنوان اهرمی برای تقویت ایدئولوژی ملی مذهبی خود استفاده که همراه شدن این موضوع با آغاز جنگ با عراق سبب شد تا قهرمانان ورزشی به‌ویژه کشتی‌گیران نماد غرور و اقتدار ملی لقب بگیرند. پس از پایان جنگ و در اوایل دولت سازندگی تلاش کشورهای شرق آسیا به‌ویژه کره جنوبی و تایلند در کسب و برگزاری رویدادهای ورزشی سبب شد تا ایرانی‌ها به تاخیر توسعه زیرساخت‌های ورزشی به‌دلیل جنگ تحمیلی ۸ ساله آگاه و در ادامه با آغاز دولت اصلاحات تلاش گردید تا طرح‌های اولیه برای ساخت و سازهای ورزشی از جمله ورزشگاه جدید نقش جهان اصفهان، ای. کیو. در مشهد و غیره آغاز که در دولت‌های بعد به بهره برداری رسید. پژوهش حاضر تلاش کرد تا با استفاده از معاهده سیاسی شانگهای به بررسی جایگاه رشته‌های ورزشی در تقویت تعاملات سیاسی بپردازد.

۱. مجید (موروژ یا مورچه) (Merooj) نام برند ایرانی است که توانسته است در بازی‌های المپیک ۲۰۱۶ ریو دوبنده ۳۵ کشور و در المپیک ۲۰۲۰ توکیو دوبنده کشتی ۱۶ کشور را تأمین کرد.

به منبع بزرگی برای تأمین هزینه‌های ورزش ایران تبدیل شود؛ نتایج این بخش با یافته‌های مک لیود و همکاران (۲۰۲۰) که حق پخش را از جمله مهمترین عوامل توسعه حاکمیتی ورزش در هندوستان گزارش کردند همسو است. به‌عنوان مثال در آخرین برآورد کنفدراسیون فوتبال آسیا از لیگ برتر ایران، حق پخش تلویزیونی این لیگ به رقمی معادل ۴۵۰ میلیون دلار می‌رسد که نیمی از آن به تیم‌های برتر و نیمی دیگر به شکل مساوی بین ۱۶ تیم لیگ برتر بایستی تقسیم که تنها در صورت تخصیص نیمه دوم، به هر باشگاه ایرانی در لیگ برتر رقم چشمگیر ۷۵۰ میلیارد تومان در هر فصل می‌رسد (۳۶). یافته‌های این بخش از پژوهش با نتایج محمدی عسکرآبادی و همکاران (۱۳۹۹) (۴۶) و حمزه لو و همکاران (۱۳۹۴) (۳۸) که در آن از ورزش به‌عنوان راهبردی برای توسعه اقتصاد ایران یاد کرده‌اند همسو است.

استفاده از تعاملات صرف ورزشی می‌تواند دومین مؤلفه اثرگذار دیپلماسی ورزشی میان ایران با کشورهای عضو این پیمان باشد. قهرمانی‌های مکرر چینی‌ها و روس‌ها در رشته‌های پر مدال المپیک از جمله ژیمناستیک و شنا فرصتی بی‌نظیر برای استفاده از منابع انسانی ارزشمند ورزشی این کشورها به‌ویژه در بخش زنان است. کسب ۲۰۱ مدال طلا و اختلاف قابل توجه چینی‌ها با کشور دوم بازی‌های آسیایی هانگژو در سال ۲۰۲۳ خود نمایانگر برنامه مدون این کشور پس از المپیک ۱۹۸۴ لس‌آنجلس برای معرفی به‌عنوان قدرت نوظهور ورزش جهان است. در کنار چینی‌ها کشورهای شوروی سابق و در رأس آنها روسیه نیز می‌تواند نقش پررنگی در برگزاری رویدادهای ورزشی مشترک از قبیل اردوهای آماده‌سازی به‌ویژه در رشته‌های قدرتی از قبیل وزنه‌برداری و ژیمناستیک داشته باشد که شرایط خاص این منطقه به‌ویژه در مناطق مرتفع از قبیل آلماتی

شانگهای را تلاش این کشور در راستای مبارزه با ایالات متحده در جهان تک قطبی می‌داند. در واقع چینی‌ها تلاش کرده‌اند تا در هزاره نوین میلادی بسیاری از کشورهای جهان را با ابزار نرم خود از قبیل ورزش به تسریع و توسعه تعاملات دیپلماتیک تشویق نمایند. یافته‌های این بخش با نتایج بخشی چناری و همکاران (۱۳۹۸) که در آن رویدادهای ورزشی، سرمایه انسانی و تولید سخت افزارهای ورزشی را منابع سه‌گانه ورزشی تقویت قدرت نرم می‌دانند همسو است.

با توجه به نقش انرژی (مانند نفت و گاز) در تعاملات اقتصادی ایران با کشورهای عضو پیمان شانگهای، به نظر حضور شرکت‌های بزرگ نفتی-گازی ایران از جمله شرکت مناطق نفت‌خیز جنوب، فلات قاره ایران، پارس و غیره در کنار شرکت‌های بزرگ نفتی کشورهای عضو این پیمان از جمله گازپروم روسیه می‌تواند از ورزش به‌عنوان بستری برای توسعه تعاملات دوجانبه اقتصادی ورزشی استفاده نماید؛ گازپروم با سرمایه‌گذاری روزافزون بر رویدادهای ورزشی از جمله هدایت دو باشگاه زنیت روسیه و چلسی انگلیس در کنار حمایت مالی از یوفا توانسته است خود را به بازارهای جهانی مؤثرتر معرفی نماید تا جایی که اخیراً خود را به‌عنوان حامی تیم ملی فوتبال عراق معرفی کرد. این موضوع فضایی مناسب برای توسعه تعاملات ورزشی را فراهم کرده است که از جمله آنها می‌توان به بازی‌های دوستانه اخیر دو باشگاه زنیت روسیه (با حمایت گازپروم) و فولاد مبارکه اصفهان اشاره کرد. در کنار موارد فوق استفاده از بزرگ‌ترین منبع درآمدی ورزش جهان امروز - حق پخش تلویزیونی - نیز می‌تواند گره‌گشای بسیاری از مسائل ورزش کشور ایران باشد؛ در واقع بهره‌گیری از الگوهای موفق پخش تلویزیونی به‌ویژه در کشورهایی مانند هندوستان (استار اسپورتنس و سونی اسپورتنس) می‌تواند

بیانجامد. یافته‌های این بخش از پژوهش با نتایج گودرزی و شریعتی (۱۳۹۴) (۲۴)، بخشی چناری و همکاران (۱۳۹۸) (۲۷) و بهمنی و همکاران (۱۴۰۱) (۴۱) که در آن تعاملات سیاسی و ورزش را به‌عنوان کلافی در هم تنیده گزارش کرده‌اند همسو است. جمشیدی و همکاران (۱۳۹۹) پیوستگی ژئوپولیتیکی ایران با کشورهای آسیای مرکزی را از جمله دلایل موفقیت ایران و بهره‌گیری روزافزون از معاهده همکاری شانگهای می‌داند.

عامل فرهنگی چهارمین مؤلفه اثرگذار بر دیپلماسی ورزش ایران با کشورهای عضو پیمان شانگهای است، که از دیرباز ورزش و هنر به‌عنوان دو پدیده فرهنگی جذاب و اثرگذار به مردم توانسته‌اند اتفاقات مختلفی را در عرصه جهان رقم بزنند. استفاده از سفیران ورزشی مانند آنچه عربستان سعودی در سرمایه‌گذاری ۷۰۰ میلیارد دلاری خود از محل درآمدهای نفتی برای جذب ستارگان فوتبال جهان انجام داده است گواهی در استفاده از ورزش برای تغییر تصویر ملی یک کشور در ذهن جهانیان است. استفاده از چهره‌های ملی محبوب در کشورهای عضو پیمان همکاری از قبیل حامد حدادی (بسکتبالیست سابق شاغل در کشور چین) سردار آزمون (فوتبالیست محبوب باشگاه زینت روسیه)، علی دایی (چهره محبوب در افغانستان، پاکستان، شرق آسیا و...) به‌عنوان سفرا و نمادهای ورزش ایران می‌تواند به تقویت دوستی و تعاملات میان مردمان ایران با کشورهای عضو پیمان همکاری شانگهای نماید. مضافاً انعقاد قراردادهای خواهرخواندگی در میان باشگاه‌های ورزشی محبوب ایران و طرف مقابل از جمله تیم‌های فوتبال و حضور سفیران ورزشی در تحقق مسئولیت‌های اجتماعی می‌تواند به تقارب و نزدیکی مردمان در کشور و به‌تبع آن تسریع تعاملات سیاسی، اقتصادی کمک شایانی نماید.

قزاقستان می‌تواند به بهبود عملکرد قلبی-عضلانی ورزشکاران ایران منجر شود. پر واضح است انتقال دانش و تجربیات مربیان و المپین‌های سابق این کشورها می‌تواند راه را برای توسعه پرشتاب‌تر منابع انسانی ورزش ایران و در رأس آنها ورزشکاران ملی پوش فراهم سازد که این موضوع در قالب این معاهده سیاسی و در بستر دوره‌های متنوع آموزشی (مربیان، داورها، دانش‌افزایی و غیره) قابل اجرا است. یافته‌های این بخش از پژوهش با یافته‌های حشمت زاده و اکرمیان (۱۳۹۴) (۳۹) و هادیان و کریمی (۱۴۰۰) (۴۰) که ورزش را به‌عنوان پلی در پیشبرد اهداف سیاسی گزارش کرده‌اند همسو است. مضافاً استولیاروف و رودچینکو (۲۰۱۷) زیرساخت‌های آموزشی ورزشی را از مهمترین عوامل مدال‌آوری روزافزون روس‌ها در بازی‌های المپیک تابستانی و زمستانی گزارش کردند.

مؤلفه سیاسی سومین عامل اثرگذار بر دیپلماسی ورزش ایران و کشورهای عضو پیمان شانگهای از دید خبرگان مورد مطالعه گزارش گردید. جایگاه ورزش به‌عنوان یکی از درشت مؤلفه‌های دیپلماسی عمومی کشورها سبب شده‌است تا از آن به‌عنوان "جنگ بدون شلیک" یاد شود؛ امروزه ورزش به‌عنوان یکی از ارکان قدرت نرم کشورهای توانسته است بسیاری از خواسته‌های سیاسی را در زمانی کوتاه‌تر به نتیجه برساند و به تعبیر مورای (۲۰۱۸) همان گونه که سیاسیون به‌دور میز برای مذاکره می‌نشینند ورزشکاران نیز برای تحقق اهداف کلان ملی خود به‌دور پیست می‌دوند. کشور ایران به‌واسطه هم‌جواری با کشورهای عضو پیمان همکاری شانگهای در شرق خود (پاکستان و افغانستان) می‌تواند از ورزش برای رفع بسیاری از تعارضات مرزی به‌ویژه اتفاقات اخیر در ناحیه هیرمند استفاده نماید. از سوی دیگر نگرش تصمیم‌گیران سیاسی و ادراک عمیق آن از ورزش می‌تواند در قالب برگزاری رویدادهای ورزشی مختلف مانند "جام هیرمند" به تشویق مردم منطقه به مودت و دوستی

تفاهم نامه همکاری فدراسیون اسکی در رشته‌های المپیک اسکی، بیاتلون، هاکی روی یخ، اسنوبرد و کراس کانتری

- توسعه تعاملات ورزش‌های قدرتی مانند بوکس با کشورهای بلاروس و قزاقستان به منظور استفاده از ظرفیت های انسانی و زیرساخت‌های این کشورها در قالب اردوها و دوره‌های آموزشی مشترک

- تشریک دستاوردها و موفقیت‌های ورزشکاران ایرانی با کشورهای کمتر توسعه یافته عضو این پیمان از قبیل تاجیکستان، افغانستان و پاکستان به شکل میزبانی از مربیان، ورزشکاران و مدیران ورزشی این کشورها در ایران

- برگزاری جشنواره‌های ورزش همگانی و قهرمانی با عنوان "کشورهای شانگهای" به منظور تقویت وحدت و انسجام میان مردمان کشورهای عضو این پیمان

تشکر و قدردانی

این اثر تحت حمایت مادی صندوق حمایت از پژوهشگران و فناوران کشور (INSF) برگرفته شده از طرح شماره ۴۰۱۲۸۸۸ انجام شده است.

در پایان با توجه به یافته‌ها و نتایج پژوهش موارد زیر برای استفاده از ورزش در توسعه معاهده همکاری شانگهای پیشنهاد می‌گردد:

- با توجه به تقارب و همگرایی سیاسی با چین به ویژه در دو پیمان ۲۵ ساله همکاری و شانگهای در دو سال اخیر، استفاده از ظرفیت‌های ورزشی از جمله رشته‌های تابستانی شنا و شیرجه، وزنه‌برداری، تیراندازی، تنیس روی میز، ژیمناستیک، بدمینتون و دو و میدانی بیش از پیش ضروری است؛ مضافاً استفاده زیرساخت‌های ورزشی در قالب برگزاری اردوهای مشترک در شهرهای بزرگ که اخیراً میزبان مسابقات رویدادهای ورزشی بزرگ بوده‌اند (مانند هانگژو، گوانجو و پکن) می‌تواند کارگشای مسائل مرتبط با برگزاری اردوهای ورزشی ورزشکاران ایرانی باشد.

- لزوم تأمین تجهیزات ورزشی مورد نیاز ورزشکاران مانند قایق، دوچرخه، تفنگ، کمان و سایر سخت‌افزار ورزشی مورد نیاز ورزشکاران ملی پوش ایرانی به منظور تسهیل دسترسی ورزشکاران به ابزار مورد نیاز خود در قالب تعاملات اقتصادی- ورزشی میان ایران و چین

- استفاده از ظرفیت‌های سه کشور چین، روسیه و قزاقستان در توسعه ورزش‌های زمستانی ایران در قالب

References

1. Bayari, Saeed, Haghghi (corresponding author), Ali Mohammad, Zarei, Ghaffar. Challenges of the permanent membership of the Islamic Republic of Iran in the Shanghai Cooperation Organization. *Iranian Political Sociology Monthly*, 1401; 5(11): 2534-2550. doi: 10.30510/psi.2022.336278.3310 (In Persian).
2. Safari, Asgar, Rod Guderzi, Masoumeh. Cooperation between China and Russia; An analysis from the perspective of power transfer theory. *Foreign Relations Quarterly*, 1400; 13(2): 269-308. (In Persian).
3. Haji Yousefi Amirmohammed, Alvand Marzieh Sadat. Iran and the Shanghai Cooperation Organization: hegemony and counter-hegemony. *Political science research journal*

- [Internet]. 1387;3(2 (10)):163-194. Available from: <https://sid.ir/paper/115952/fa> . (In Persian).
4. Dehghani Firouz Abadi, Jalal, Daaman Pakjami, Morteza. Economic diplomacy of the Islamic Republic of Iran in Central Asia, an evaluation of 25 years of economic relations between Iran and Central Asian countries. *Central Asia and Caucasus Quarterly*, 1395; 14(88): 25-65. (In Persian).
 5. Budd A, Levermore R, editors. *Sport and international relations: an emerging relationship*. Routledge; 2004.
 6. Bagheri, Youssef, Shariati Faizabadi, Mehdi, Nazarian, Abbas. Soft modeling (ISM) of sport diplomacy components. *Sports Management Journal* , 2015; 8(5): 797-821. doi: 10.22059/jsm.2016.60248. (In Persian).
 7. Akulava, M., & Guerrero, M. (2022). Entrepreneurial gendered ambidexterity in Belarusian SMEs. *The Journal of Technology Transfer*, 1-26.
 8. Müller, M., & Gaffney, C. (2018). Comparing the urban impacts of the FIFA World Cup and Olympic Games from 2010 to 2016. *Journal of Sport and Social Issues*, 42(4), 247-269.
 9. Andersson, S., Bengtsson, L., & Svensson, Å. (2021). Mega-sport football events' influence on destination images: A study of the of 2016 UEFA European Football Championship in France, the 2018 FIFA World Cup in Russia, and the 2022 FIFA World Cup in Qatar. *Journal of Destination Marketing & Management*, 19, 100536.
 10. Arnold, R. (2021). Sport and domestic "soft power" in Russia: Take the skinheads bowling. In *Russia and the 2018 FIFA World Cup* (pp. 100-117). Routledge.
 11. McLeod, J., Shilbury, D., & Zeimers, G. (2020). An institutional framework for governance convergence in sport: The case of India. *Journal of sport management*, 35(2), 144-157.
 12. Alekseyeva, A. (2014). Sochi 2014 and the rhetoric of a new Russia: Image construction through mega-events. *East European Politics*, 30(2), 158-174.
 13. Stolyarov, V., & Rodichenko, V. (2017). Our model and system of Olympic education. *Olympic education: An international review*, 238-252.
 14. Ostapenko, N. (2010). Nation branding of Russia through the Sochi Olympic Games of 2014. *Journal of Management Policy and Practice*, 11(4), 60-63.
 15. Cha, V. D. (2013). Winning is not enough: sport and politics in East Asia and beyond. *The International Journal of the History of Sport*, 30(11), 1287-1298.
 16. Jamshidi, H., Mahkouii, H., Godarzi, M., Momeni, M. Geopolitical Impact of National Interest of the Islamic Republic of Iran on Competition NATO and the Shanghai Cooperation Organization in Central Asia. *Strategy*, 2020; 29(3): 103-136. (In Persian).

17. Rasoulinejad Ehsan, Sabri Parisa. Investigating the foreign trade multilateralism strategy in Iran: studying Iran's membership in the Eurasian Economic Union and the Shanghai Cooperation Organization. Assembly and strategy [Internet]. 1400;28(105):361-393. Available from: <https://sid.ir/paper/415482/fa> . (In Persian).
18. Barzegar, Kihan. Regionalism in Iran's foreign policy. Central Eurasian Studies , 1389; 3.-:(۱). (In Persian).
16. Nabipour P. Iran's membership in the Shanghai Cooperation Organization (SCO) Economic, Trade and Political Affairs. National interest academic journal. 2022;2(6):12-27.
17. KOCAMAZ SÜ. The Rise of New Powers in World Politics: Russia, China and the Shanghai Cooperation Organization. Uluslararası İlişkiler Dergisi. 2019;16(61):127-41.
18. Gala M. Italy's Role in the Implementation of the Dual-Track Decision.
19. Grace, A. The Lessons China Taught Itself: Why the Shanghai Cooperation Organization Matters. 2018; Available at: <https://jamestown.org/program/the-lessons-china-taught-itself-why-the-shanghai-cooperation-organization-matters/>
20. Nygård HM, Gates S. Soft power at home and abroad: Sport diplomacy, politics and peace-building. International area studies review. 2013 Sep;16(3):235-43.
21. Shariati Faizabadi Mehdi, Gudarzi Mahmood. The position of sports diplomacy in the international relations of the Islamic Republic of Iran, a qualitative approach based on content analysis. Political knowledge [Internet]. 2014;11(2 (consecutive 22)):127-95. Available from: <https://sid.ir/paper/134527/fa>. (In Persian).
22. Abdi, Cambyz, Talebpour, Mehdi, Rangelesh, Mohammad Javad, Jabari Nougabi, Hadi. Designing a model of applying soft power through sports diplomacy. Sports management studies, 1400; 13(66): 263-296. doi: 10.22089/smrj.2020.7571.2618. (In Persian).
23. Hosseini M, Heydarinejad, S, Roomi F, Marashian, S. Identifying Strategies Affecting Iran Public Diplomacy through Sport and Its Consequences. 3 2021; 8 (31) :153-168. (In Persian).
24. Bakhshi Chenari, Amin Reza, Gudarzi, Mahmoud, Sajjadi, Seyed Nasrallah, Jalali Farahani, Majid. Providing solutions for empowering and promoting sports diplomacy in the foreign policy of the Islamic Republic of Iran. Communication management in sports media , 2018; 6(3): 15-22. doi: 10.30473/jsm.2019.42932.1288
25. Shariati, Faizabadi, Mehdi, Rahimizadeh, Maysam, Dastgerdi, Mehdi. The role of sports in the development of foreign relations of emerging economy countries (BRIC). Sports tourism , 2018; 8(9): 63-109. doi: 10.22054/qrsm.2019.11100. (In Persian).
26. Ahmadipour, Zahra, Junidi, Reza, Boyeh, Chamran, Hosseini Damabi, Seyed Saadat. Geopolitical conceptualization of sports. International Quarterly Journal of Geopolitics , 2013; 9(30): 1-48. (In Persian).

27. Chen S, Preuss H, Hu X, Kenyon J, Liang X. Sport policy development in China: legacies of beijing's 2008 summer olympic games and 2022 winter olympic games. *Journal of Global Sport Management*. 2021 Aug 26;6(3):234-63.
28. Murray S. Moving beyond the ping-pong table: sports diplomacy in the modern diplomatic environment. *Public Diplomacy Magazine*. 2013 Aug 5;9:11-6.
29. Qing L. Encoding the Olympics—visual hegemony? Discussion and interpretation on intercultural communication in the Beijing Olympic games. In *Encoding the Olympics 2013* Sep 13 (pp. 420-468). Routledge.
30. Murray S, Pigman GA. Mapping the relationship between international sport and diplomacy. *Sport in Society*. 2014 Oct 21;17(9):1098-118.
31. Thomas JR, Martin P, Etnier JL, Silverman SJ. Research methods in physical activity. *Human kinetics*; 2022 Apr 28.
32. Rezvanifar, M. 7.8 billion dollar non-oil trade between Iran and China this spring, Available at:
<https://www.farsnews.ir/news/14020426000579/%D8%AA%D8%AC%D8%A7%D8%B1%D8%AA-%D9%85%DB%8C%D9%84%DB%8C%D8%A7%D8%B1%D8%AF-%D8%AF%D9%84%D8%A7%D8%B1%DB%8C%E2%80%8C-%D8%BA%DB%8C%D8%B1-%D9%86%D9%81%D8%AA%DB%8C-%D8%A7%DB%8C%D8%B1%D8%A7%D9%86-%D9%88-%DA%86%DB%8C%D9%86%E2%80%8C-%D8%AF%D8%B1-%D8%A8%D9%87%D8%A7%D8%B1-%D8%A7%D9%85%D8%B3%D8%A7%D9%84>. (In Persian).
33. Doroudgar, S. How much is the real broadcasting rights of Iranian football? / At least 750 billion for each! 2023, available at:
<https://www.isna.ir/news/1402051107030/%D8%AD%D9%82-%D9%BE%D8%AE%D8%B4-%D9%88%D8%A7%D9%82%D8%B9%DB%8C-%D9%81%D9%88%D8%AA%D8%A8%D8%A7%D9%84-%D8%A7%DB%8C%D8%B1%D8%A7%D9%86-%DA%86%D9%82%D8%AF%D8%B1-%D8%A7%D8%B3%D8%AA-%D8%AD%D8%AF%D8%A7%D9%82%D9%84-%DB%B7%DB%B5%DB%B0-%D9%85%DB%8C%D9%84%DB%8C%D8%A7%D8%B1%D8%AF-%D8%A8%D8%B1%D8%A7%DB%8C-%D9%87%D8%B1>. (In Persian).
34. Mohammadi Askarabadi, Massoud, Eidi, Hossein, Abbasi, Homayoun. Thematic analysis of factors affecting the development of Iran's sports economy. *Sports management and development* , 2019; 9(4): 20-35. doi: 10.22124/jsmd.2020.4113

35. Hamza Lo, Youssef, Moin Fard, Mohammad Reza, Shushi Nesab, Parveen. The effects of sports development on Iran's globalization process. *Strategic studies of sport and youth* , 2014; 14(28): 39-54.
36. Heshmatzade, M. B., Akramiyan, S. M. H. The Relationship Between Sports and Politics According to the Theory of Gramsci. *Political and International Approaches*, 2015; 7(1): 10-35.
37. Hadian, Nasser, Karimi, Amir Houshang. The soft power of sports in the service of geopolitical goals of foreign policy (case study: China). *International Quarterly Journal of Geopolitics* , 1400; 17(62): 182-202.
38. Bahmani, Mohsen, Sabunuchi, Reza, Shariati Faizabadi, Mehdi. Sports and national security of the Islamic Republic of Iran. *Strategic studies of sports and youth* , 1401; (): -. doi: 10.22034/ssys.2022.2197.2570